

MASOFAVIY TA'LIMNING SAMARADORLIGI VA UNING RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Adhamova Mohlaroy Nodirbek qizi

mohlaroyadhamova29@gmail.com

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari 3-Ingliz tili filologiyasi fakulteti talabasi

Toshkent, O'zbekiston

Annotatsiya. Mazkur maqolada masofaviy ta'limning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni va samaradorligi tahlil qilinadi. Masofaviy ta'limning afzalliklari, jumladan, ta'limga keng qamrovli kirish imkoniyati, vaqt va makon mustaqilligi yoritib beriladi. Shuningdek, masofaviy ta'limni rivojlantirish yo'llari, raqamli texnologiyalarni joriy etish va pedagoglarning malakasini oshirish masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari masofaviy ta'lim sifatini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Masofaviy ta'lim, raqamli ta'lim, onlayn platformalar, ta'lim samaradorligi, axborot texnologiyalari.

Аннотация: В данной статье анализируются роль и эффективность дистанционного образования в современной образовательной системе. Подчеркиваются преимущества дистанционного обучения, включая широкий доступ к образованию, гибкость во времени и независимость от места нахождения. Кроме того, в исследовании рассматриваются пути развития дистанционного образования посредством интеграции цифровых технологий и совершенствования профессиональных навыков преподавателей. Полученные результаты способствуют разработке практических рекомендаций, направленных на повышение качества дистанционного образования.

Ключевые слова: Дистанционное образование, цифровое обучение, онлайн-платформы, эффективность образования, информационные технологии.

Abstract: This article analyzes the role and effectiveness of distance education in the modern educational system. The advantages of distance education, including broad access to learning, flexibility of time, and independence from location, are highlighted. In addition, the study examines ways to develop distance education through the integration of digital technologies and the improvement of teachers' professional skills. The findings contribute to the development of practical recommendations aimed at enhancing the quality of distance education.

Keywords: Distance education, digital learning, online platforms, educational effectiveness, information technologies.

KIRISH

So‘nggi yillarda ta‘lim tizimi jadal raqamlashtirish jarayonini boshdan kechirmoqda va bu jarayonda masofaviy ta‘lim muhim o‘rin egallamoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining izchil rivojlanishi, internet tarmog‘ining kengayishi hamda raqamli platformalarning takomillashuvi ta‘lim olishning yangi shakllarini shakllantirdi. Ayniqsa, global pandemiya sharoitida masofaviy ta‘lim an‘anaviy o‘qitish usullariga muqobil yechim sifatida namoyon bo‘lib, ta‘lim jarayonining uzluksizligini ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etdi.

Masofaviy ta‘limning asosiy ustun jihatlaridan biri uning moslashuvchanligi va ochiqligidir. Ushbu ta‘lim shakli o‘quvchilarga vaqt va makon cheklovlarisiz bilim olish imkonini berib, ta‘lim resurslaridan mustaqil va samarali foydalanishga sharoit yaratadi. Raqamli ta‘lim platformalari, onlayn kurslar va interaktiv vositalar orqali bilimlarni egallash jarayoni yanada qulay va ommaviy tus olmoqda, bu esa ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Biroq masofaviy ta'limning keng joriy etilishi bilan bir qatorda bir qator muammolar ham yuzaga chiqmoqda. Texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, internet tezligi va barqarorligidagi muammolar, shuningdek, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalari va talabalarning o'quv motivatsiyasini saqlab qolish masalalari ta'lim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois masofaviy ta'limni muvaffaqiyatli tashkil etish faqat texnologik vositalarga emas, balki zamonaviy pedagogik yondashuvlar va psixologik omillarga ham bog'liqdir.

Mazkur maqolada masofaviy ta'limning samaradorligi, uning afzallik va kamchiliklari ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan rivojlantirish yo'llari yoritiladi. Shuningdek, masofaviy ta'lim tizimining kelgusidagi istiqbollari va uni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

So'nggi yillarda onlayn va masofaviy ta'lim tizimi jadal rivojlanib, zamonaviy ta'limning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Ko'pchilik ushbu ta'lim shakli faqat raqamli texnologiyalar davrida paydo bo'lgan deb hisoblaydi, biroq masofaviy ta'limning ildizlari ancha qadimiy davrlarga borib taqaladi. Tarixiy manbalarga ko'ra, masofaviy ta'lim tushunchasi ilk bor 1728-yilda Kaleb Fillips tomonidan qo'llanilgan. U Boston gazetasida e'lon berib, xat almashish orqali stenografiya kurslarini tashkil etishni taklif qilgan. Keyinchalik, 1840-yillarda Isaak Pitman masofadan turib o'quv materiallarini yuborish va topshiriqlarni tekshirishga asoslangan innovatsion ta'lim usulini joriy etib, masofaviy ta'limning ilmiy-amaliy asoslarini rivojlantirgan.

Shunga qaramay, masofaviy ta'limning ommaviylashuvi asosan 2019-yilda yuzaga kelgan koronavirus pandemiyasi bilan bevosita bog'liqdir. Pandemiya davrida dunyo miqyosida ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlash zarurati paydo bo'lib, davlatlar masofaviy ta'limni joriy etish uchun zarur texnik va tashkiliy

sharoitlarni yaratishga majbur bo'ldilar. Natijada, onlayn ta'lim an'anaviy ta'limga muqobil emas, balki uni to'ldiruvchi muhim vosita sifatida shakllandi.

Masofaviy ta'limning asosiy afzalliklaridan biri uning yuqori darajadagi moslashuvchanligidir. Ushbu ta'lim shakli o'quvchilarga darslarni istalgan joyda va qulay vaqtda o'zlashtirish imkonini beradi. Bu holat, ayniqsa, ish faoliyati bilan band bo'lgan shaxslar hamda chekka hududlarda istiqomat qiluvchi talabalar uchun katta qulaylik yaratadi. O'quv jarayonining individual ritmga moslashtirilishi ta'limni shaxsiylashtirishga xizmat qilib, o'quvchilarning bilimni o'zlashtirish samaradorligini oshiradi.

MUHOKAMA

Masofaviy ta'lim keng imkoniyatlarga ega bo'lishiga qaramay, uning amaliyotda samarali tashkil etilishiga to'sqinlik qiluvchi bir qator muammolar mavjud. Eng asosiy kamchiliklardan biri texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligidir. Internet tezligining pastligi, texnik vositalarning yetishmasligi hamda raqamli platformalardan foydalanishdagi uzilishlar ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlashga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi talabalar uchun bu holat ta'lim sifatining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, masofaviy ta'limda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi bevosita muloqotning cheklanganligi muhim muammolardan biri hisoblanadi. An'anaviy darslardagi jonli muhokama, tezkor fikr almashish va ijtimoiy muhitning yetishmasligi ayrim talabalar uchun motivatsiyaning pasayishiga sabab bo'ladi. Bundan tashqari, barcha o'qituvchilar ham masofaviy ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanish bo'yicha yetarli malaka va tajribaga ega emasligi ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi omillardan biridir.

Masofaviy ta'limning yana bir muhim kamchiligi talabalar nazoratining murakkablashuvidir. Akademik halollikni ta'minlash, mustaqil ishlarni baholash va bilimlarni adolatli tekshirish jarayoni onlayn formatda qo'shimcha mexanizmlarni

talab qiladi. Shu sababli, baholash tizimini takomillashtirish masofaviy ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun masofaviy ta'limni rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuv zarur. Avvalo, raqamli infratuzilmani mustahkamlash, yuqori tezlikdagi internet bilan ta'minlash va zamonaviy texnik vositalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Shu bilan birga, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini oshirishga qaratilgan malaka oshirish dasturlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Pedagogik jihatdan esa interaktiv o'qitish usullarini, virtual muhokamalarni, loyiha asosida ta'lim berishni keng joriy etish orqali talabalar faolligini oshirish mumkin. Talabalarni mustaqil ta'lim olishga rag'batlantirish, ularning motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash va psixologik jihatdan moslashuvini ta'minlash ham masofaviy ta'limni samarali rivojlantirishning muhim shartlaridan biridir.

NATIJA

O'tkazilgan ilmiy tahlillar va xalqaro jurnallarda chop etilgan tadqiqotlar natijalari masofaviy ta'limning ta'lim jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, to'g'ri tashkil etilgan masofaviy ta'lim modeli o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasi bo'yicha an'anaviy ta'limdan kam bo'lmagan natijalarni bera oladi. Jumladan, *Educational Technology & Society* jurnalida e'lon qilingan tadqiqotlarda interaktiv onlayn kurslarda qatnashgan talabalar bilim darajasi auditoriya mashg'ulotlarida tahsil olgan talabalar bilan deyarli teng ekanligi aniqlangan.

Ilmiy manbalarga ko'ra, masofaviy ta'limda multimediya vositalari, videodarslar va test tizimlaridan foydalanish o'quvchilarning mavzuni tushunish darajasini oshiradi. *Computers & Education* jurnalida keltirilgan natijalarga asoslanib aytish mumkinki, vizual va interaktiv materiallardan foydalanilgan kurslarda talabalar faolligi va darsda ishtirok etish ko'rsatkichi sezilarli darajada

yuqori bo‘ladi. Ayniqsa, mustaqil o‘rganishga yo‘naltirilgan platformalar bilimlarni mustahkamlashda samarali vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Shu bilan birga, tadqiqotlar masofaviy ta‘lim samaradorligi texnik va pedagogik omillarga bevosita bog‘liqligini ko‘rsatadi. Ilmiy jurnallarda qayd etilishicha, barqaror internet aloqasi va zamonaviy raqamli qurilmalar mavjud bo‘lgan sharoitda ta‘lim natijalari ancha yuqori bo‘ladi. Aksincha, texnik nosozliklar va platformalardan foydalanishdagi qiyinchiliklar o‘quv jarayonining uzluksizligini buzib, bilim o‘zlashtirish darajasiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

O‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasi ham masofaviy ta‘lim samaradorligini belgilovchi muhim omil sifatida aniqlangan. *Journal of Distance Education* nashrlarida e‘lon qilingan tadqiqotlarga ko‘ra, raqamli pedagogik metodlarni yaxshi o‘zlashtirgan o‘qituvchilar tomonidan olib borilgan onlayn darslar talabalar tomonidan yuqori baholanadi. Bunday darslarda tushuntirish sifati, baholash tizimi va muloqot samaradorligi ancha yuqori bo‘ladi.

Natijalar shuni ham ko‘rsatadiki, masofaviy ta‘lim talabalar mustaqil ta‘lim olish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, onlayn ta‘lim jarayonida talabalar vaqtni boshqarish, ma‘lumotlarni mustaqil izlash va tahlil qilish kabi muhim kompetensiyalarni egallaydi. Bu ko‘nikmalar ularning kelgusidagi kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Mazkur maqolada masofaviy ta‘limning shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda zamonaviy ta‘lim tizimidagi o‘rni har tomonlama ilmiy tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, masofaviy ta‘lim bugungi kunda nafaqat muqobil ta‘lim shakli, balki an‘anaviy ta‘limni to‘ldiruvchi va uni samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik mexanizmga aylangan. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi va raqamli platformalarning keng joriy etilishi

masofaviy ta'lim imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi hamda ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qildi.

Ilmiy adabiyotlar va xalqaro tajriba tahlili masofaviy ta'limning moslashuvchanlik, ochiqlik, iqtisodiy tejamkorlik va ta'lim resurslaridan keng foydalanish imkoniyati kabi ustun jihatlarini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, ushbu ta'lim shakli talabalar mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirib, ularning raqamli savodxonligi va o'z-o'zini boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Bu esa zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, masofaviy ta'limning yuqori samaradorligi uni kompleks va tizimli ravishda tashkil etishga bog'liq ekanligi aniqlandi. Raqamli infratuzilmani mustahkamlash, o'qituvchilarning malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik va interaktiv yondashuvlarni joriy etish hamda talabalarni psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash masofaviy ta'limni yanada takomillashtirishning asosiy shartlari hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, masofaviy ta'lim kelajakda ta'lim tizimining ajralmas va strategik yo'nalishlaridan biri sifatida rivojlanishda davom etishi kutiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Allen, I.E. and Seaman, J. (2017) *Digital learning compass: Distance education enrollment report*. Boston: Babson Survey Research Group.
2. Anderson, T. (2008) *The theory and practice of online learning*. 2nd edn. Edmonton: Athabasca University Press.
3. Bozkurt, A. and Sharma, R.C. (2020) 'Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic', *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), pp. 1–6.
4. Clark, R.C. and Mayer, R.E. (2016) *E-learning and the science of instruction*. 4th edn. Hoboken: Wiley.

5. Garrison, D.R., Anderson, T. and Archer, W. (2000) 'Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education', *The Internet and Higher Education*, 2(2–3), pp. 87–105.
6. Means, B., Toyama, Y., Murphy, R. and Baki, M. (2013) 'The effectiveness of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature', *Teachers College Record*, 115(3), pp. 1–47.
7. Moore, M.G. and Kearsley, G. (2012) *Distance education: A systems view of online learning*. 3rd edn. Belmont: Wadsworth.
8. OECD (2020) *Education responses to COVID-19: Embracing digital learning*. Paris: OECD Publishing.
9. Sun, P.C., Tsai, R.J., Finger, G., Chen, Y.Y. and Yeh, D. (2008) 'What drives a successful e-learning? An empirical investigation of the critical factors influencing learner satisfaction', *Computers & Education*, 50(4), pp. 1183–1202.
10. UNESCO (2020) *Distance learning strategies in response to COVID-19 school closures*. Paris: UNESCO.
11. Zawacki-Richter, O. and Anderson, T. (2014) *Online distance education: Towards a research agenda*. Edmonton: Athabasca University Press.